

Mesleki Eğitime Başlangıç Yılıının Yeniden Sorgulanması, Mesleki Eğitimde Kademeleştirme ve Süreklilik

Prof. Dr. Hüner Şencan
Üsküp, Uluslararası Balkan Üniversitesi Rektörü

Giriş

Ülkemizde mesleki ve teknik örgün eğitim, temel ilk öğretim bittikten sonra ilköğretim aşamasında başlar. Birçok meslek için el becerilerinin, zihinsel becerilerin ve kavrayış becerilerinin artık ileri aşamasına gelinmiş olan bir çağdır lise dönemi. Mevcut uygulamada ilk öğretim dönemi esas olarak öğrenciyi ne zihinsel olarak ne de pratik olarak herhangi bir mesleğe hazırlamamaktadır. Yönlendirme ve yöneltme iyi programlanmış ve yapılandırılmış bir sistem çerçevesinde olmaktan çok, okulların sosyal etkinlik ve rehberlik-danışmanlık çalışmaları çerçevesinde gerçekleştirilir. İlköğretime devam eden çocuklarımız büyük ölçüde seviye tespit sınavlarına odaklandırılmışlardır ve orta öğrenim düzeyindeki okullar içinde meslek liseleri yerine Fen Liselerini ve Anadolu Liselerini kazanma konusuyla ilgilenmeye başlamışlardır. Öğrenciler, meslek liselerini, prestijli liseleri kazanamadıkları takdirde, ikinci bir tercih olarak düşünme noktasına gelmişlerdir.

Uygulanan sistemde meslek liseleri, öğrenciler için *yaşam kariyer basamakları* evreninde cazip ve tercih edilebilecek bir alan veya sektör olarak görülmemektedir. O nedenle bu yazıda önce, meslek eğitiminin başlangıç yılı konusunu gündeme getirmek istiyoruz. Daha sonra mesleki eğitim yıllarının yeniden kademelendirilmesi, geçiş serbestileri, değişik kademelerden mezun olan gençlerin insan onuruna yakışır bir geçim standardı sağlayacak önlemlerin alınması konuları üzerinde duracağız. Mesleki eğitim geniş bir konudur. Bir uzman, bütün konuları kapsamaya çalışmamalı belirli alanlarda odaklanmaya çalışarak iyi düşünülmüş ve sistematize edilmiş planlar geliştirmeye çalışmalıdır. Bu yazıdaki görüşlerimiz bir model önerisi niteliğindedir. İlgili uzmanlar tarafından üzerinde çalışılarak olgunlaştırılması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Meslek Eğitiminde Başlangıç Yılı

Durum Tespiti

Mesleki eğitim-öğretim esas olarak ilköğretimden itibaren başlamalıdır. Oysa ülkemizde bu konu ilköğretimden sonra gündeme gelmekte ve mesleki eğitim veren ilk örgün eğitim kurumları orta öğretim düzeyinde varlıklarını sürdürmektedirler. Ülkemizdeki çarpıklık kendisini esas olarak bu bölümde göstermektedir. İlköğretimin iyi yapılandırılmaması, sonuçta mesleki orta öğretim kurumlarında kendisini hissettirmekte ve bu kurumlardan beklenen performans tam olarak alınmamaktadır.

Mesleki eğitimin 11 yaş yerine 15 yaşa ertelenmesi bir taraftan becerilerin yeterince gelişmesini engellemekte ve diğer taraftan ise öğrencilerin meslekleriyle psikolojik bütünleşmelerini tam olarak sağlayamamaktadır. Doğal olarak bu öğrenciler meslek edinme olgusundan çok üniversitenin herhangi bir branşına girmeyi öncelikli bir konu olarak görmektedirler. Meslek okullarının gelişmesi ve benimsenmesi için ilk öğretimin *meslek eğitimi veren bölümleri de olacak* şekilde yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç vardır.

İlk Öğretimin Yeniden Yapılandırılmasıyla İlgili Bir Öneri

Meslek eğitiminin güçlendirilmesi ve öğrencilerin iş yaşamının gereklerine uygun bir şekilde değişik mesleklere dağılabilmesi için ilköğretimin yeniden yapılandırılması artık bir zorunluluktur. İlköğretimin tek tip modelden çıkarılması, her il ve ilçede birden fazla ilköğretim okulunda mesleki eğitimin verildiği sınıfların açılması gerekmektedir.

Tüm ilköğretim okulları, kademeli ve kademesiz eğitimin her ikisini birlikte vermelidir. Kademesiz eğitimi tercih eden öğrenciler ve aileler çocuklarını bu gün olduğu gibi kademesiz 8 veya 9 yıllık eğitime gönderebilmelidirler. Kademeli eğitimi tercih eden aileler ise 6 yıllık birinci kademe tamamlandıktan sonra çocuklarını kesintisiz olarak tercih ettikleri alanda meslek eğitimi veren başka bir okulun ikinci kademesine gönderebilmelidirler. Bu eğitim de yine 9 yıldır ve kesintisizdir. Farklı olan yönü kademeleştirilmiştir ve ikinci kademe meslek eğitiminin temellerini alma imkanı vermektedir.

Bu modelde temel sorun, mevcut ilk öğretim okullarının ve mevcut öğretmen kadrosunun kademeleştirilmiş bu yapıya nasıl uyarlanacağı konusudur. Bütün büyük projeler; üzerinde dikkatlice çalışma yapmayı, alt yapıyı hazırlamayı ve modellere aşamalı olarak geçmeyi gerektirir. Bu modelin hayata geçmesi için 5 yıllık hazırlık ve 5 yıllık da olgunlaşma süresi

olmak üzere 10 yıllık bir süreye ihtiyaç vardır. Pilot okullardan başlanarak modelin aşama aşama ilçelere doğru yaygınlaştırılması gerekir. Model, sadece ilköğretim okullarını kademeleştirme olgusundan ibaret değildir. Model, Mesleki Yetkinlik Kurumunun akredite ettiği kurumlar aracılığıyla vereceği sertifikalarla tartışmasız yetkinlik sertifikalarının konuşulacağı, bu sertifikalara sahip olanların istihdamı için zorunlulukların getirileceği, bu sertifikalara sahip olanlar için kademeleştirilmiş gelir ve kazanç basamaklarının doğal bir şekilde olacağı piyasaların gelişmesine bağlıdır. Kurumların ve işletmelerin teorik beceri ile pratik beceri kavramları arasındaki ayrımı netleştirmeleri, iş tanımları ile görev gerekleri arasındaki ayrımı iyice belirlemeleri gerekmektedir. Bunun için bütün işletmelere iş analizi yapma ve elemanlarını fiili görev tanımlarına göre alma zorunluluğu getirilmelidir. Bu uygulama işlerin yetkinlik alanlarının netleşmesi imkanını sağlayacak ve böylece işverenler değişik pozisyonlarda doğru kişileri istihdam etme imkanı bulacaklardır.

Mesleki eğitimin geliştirilmesi, Milli Eğitim Bakanlığının, Çalışma Bakanlığının, Sanayi Bakanlığının, Yüksek Öğretim Kurumunun, Meslek Odalarının, Mesleki Yetkinlik Kurumu gibi ilgili diğer kurumların hepsi birlikte ortak proje grubu olarak çalışmalarına bağlıdır. Sistem bütüncül bir anlayışla ele alınırsa başarılı olabilir. Şurada burada gerçekleştirilecek münferid politikaların çok yönlü ve sağlıklı sonuçlar vermesi güç olmaktadır.

Kademeleştirmede en önemli güçlük aynı bina içinde “genel eğitim” ve “mesleki eğitimin” nasıl verileceği konusunda ortaya çıkmaktadır. Bunun için önerimiz; okulların öğrenci sayıları, büyüklükleri, salon, bahçe, sınıf, laboratuvar imkanları, merkezileşme durumu faktörleri dikkate alınarak (1) kademeli eğitime uygun olan okullar ve (2) uygun olmayan okullar şeklinde bir belirlemeye tabi tutulmasıdır. Kademeli eğitime uygun olmayan okullarda kademesiz 9 yıllık eğitim verilecektir.

Kademeli eğitime uygun olan okullarda ise her iki tür eğitim birlikte verilebilir. Hem kademe- li hem de kademesiz eğitimin birlikte verilmesi bu okullar için zorunluluktur. Çünkü hiçbir aile kademeli sisteme geçildi diye çocuğunu evinin yakınındaki okuldan alıp başka bir okula vermek istemez. Buna göre okullar, tek kademeli okullar ve çift kademeli okullar olmak üzere iki gruba ayrılacaktır.

Çift kademeli okullarda meslek öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenleri birlikte görev yapacaklarıdır. İkili sınıflamaya bir de meslek öğretmenleri katılmış olacaklarıdır.

Çift kademeli okullarda öğrencilerin bir bölümü altıncı sınıftan sonra ya aynı okulun veya kendi okulunda ikinci kademe açılmamışsa kademesi olan başka bir okuldaki ilgi duyduğu

meslek alanına kayıt yaptırarak okuluna kesintisiz bir şekilde devam edecektir. İkinci kademeye üç yıl sürecektir. Böylece öğrenci yine 6+3 dokuz yıl okumuş olacaktır. Bu şekilde öğrencilere “genel ilköğretim okulu” ve “mesleki ilköğretim okulu” diploması verilmiş olacaktır. Bu öğrencilerde ikinci kademe diplomalarında belirleyici olacaktır.

Burada anahtar kavram ikinci kademedeki meslek alanlarıdır. İlk öğretimde kademeli eğitim uygulamasına geçilirken *temel meslek alanlarının* belirlenmesi ve sınıflandırılması gerekmektedir. Bu durum teknik çalışma yapmayı gerektirir. Fakat bir ön görüş olarak meslek alanlarını şu on başlık altında toplayabiliriz.

1. Öğretmenlik alanı.
2. Teknik alan.
3. Din meslekleri alanı.
4. Turizm ve Servis meslekleri alanı.
5. Bilgisayar Donanım Meslekleri alanı.
6. Sağlık alanı.
7. Ticaret, işletmecilik, sekreterlik alanı.
8. Grafik, tasarım, fotoğraf işleme alanı.
9. Web Sayfası ve İnternet alanı.
10. Aşçılık ve yemek servis hizmetleri alanı.

Her ilçede durumu uygun okullarda iki kademeli eğitime geçilebilir. İki kademeli eğitime geçen okullar arasında ise kaç alanda eğitim verileceği yine yapılacak ön değerlendirme ve araştırma sonuçlarına göre belirlenecektir. Bazı okullarda bir alanda, bazılarında iki alanda ve bazılarında ise üç alanda eğitim yapılabilecektir. Mümkünse üçten fazla alanda eğitim yapılmamalı okulun yönetim sistemine zorlayacak genişleme uygulamalarından kaçınılmalıdır.

İki kademeli okullar bundan sonra “ana meslek alanları” temel alınarak; müdür yardımcıları, rehber öğretmenler, öğretmen, öğretmen odası, laboratuvar, bilgisayar, sınıf düzeni, ders programı, ders kitabı, yardımcı ders kitabı, pratik egzersizleri, orta öğretime geçiş sistemi, kazandırılacak davranışlar, ders saatleri, teori-pratik dengesi ve uygulanacak sınav sistemi açısından yeniden yapılandırılmalıdır. Bu tür yapılandırma çalışmalarının en az iki yıl sürmesi söz konusu olabilir. Çünkü kadro planlaması, fiziki mekan planlaması, program ve müfredat planlamalarının yapılması gerekmektedir. Bu projenin yürütülebilmesi için tam yetkili 7 kişilik bir yürütme kurulu oluşturulmalı ve proje bu ekibin yetki ve sorumluluğunda hayata geçirilmelidir.

İlköğretimde İkinci Kademeğe Yönelme ve Yönlendirme

Bizim ilk öğretimdeki temel sorunumuz, çocuğun ilk altı yılı içinde belli belirsiz ortaya çıkan yetenek ve becerilerini, kişiliğini, ilgilerini, teorik kapasitesini iyi tespit edip etkili bir şekilde kayıt altına alamamamızdır. Gözlem formları sağlıklı ve etkili bir şekilde uygulanmamaktadır. Sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerimiz bunu bir yere kadar yapmaya çalışmaktadırlar. Fakat bu uygulamalar bakanlık tarafından geliştirilmiş, resmileştirilmiş, uygulama biçimleri standartlaştırılmış testler, ölçekler, ölçüm araçları, komisyonlar, tekrarlamalı değerlendirmeler şeklinde olmamaktadır. Sınıf öğretmenlerinin gözlem formları yetersiz kalabilmektedir. Rehberlik öğretmenlerinin çoğu kişisel çabalarıyla bu uygulamaları yapmakta, geri besleme vermekte, fakat çocuğun alan ve meslek belirlemede çok da etkili olmamaktadır. Komisyon değerlendirmeleri de çocuğu mesleğe yönlendirmede istenilen sonucu vermemektedir. Bu uygulamanın daha sıkı, sistematik, resmileştirilmiş ve ülke çapında rapor hazırlanacak bir duruma getirilmesi gerekmektedir.

Yönelme ve yönlendirme tek başına okulun ve aynı zamanda tek başına ailenin yapacağı bir olgu değildir. Birlikte çalışılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Okul aileyi anlamaya çalışmalı, beklentilerini görmeli ve aynı zamanda kendi gözlemleri ve verilerini aileyle paylaşarak kademeli veya kademesiz eğitimin hangisinin yararlı olacağı konusunda birlikte karar vermelidirler. Şurası unutulmamalıdır ki, demokratik toplumlarda evrensel olarak son karar yine de ailenin olacaktır.

Yönelme ve yönlendirme uygulamalarının ilköğretimin ikinci kademesine değil birinci kademesine alınması gerekmektedir. Gözlem formlarının yorumu ilk kademenin sonunda yapılmalıdır.

Yönlendirme çalışmalarının etkili olması, meslek alanına yöneltilen çocuğun ve ailesinin söz konusu meslek alanında bir "gelecek" görmesine bağlıdır. Bir çok vakada aile okula ve öğretmenlere çocuğunun yetenekleriyle ilgili konularda hak vermekte ve fakat söz konusu alanda bir gelecek görmediği için çocuğunu mesleki alan yerine genel eğitime yönlendirmektedir.

Kademeli eğitime geçildiğinde özellikle Anadolu'da bir çok aile ilk öğretimden sonra çocuğunu iş hayatında çalıştırmak isteyecektir. Halen 8 yıllık eğitimin Anadolu'da gerçekleştirilmesinde güçlükler yaşanmaktadır. Öğrencilerin ve ailelerin çocuklarını kademeli eğitime

veya temel mesleki eğitim programlarına gönderebilmesi için güdüleyici bazı önlemlerin alınması gerekmektedir. Bunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

1. İlköğretimin ikinci kademesini *meslek alanı* ağırlıklı olarak bitiren öğrencilere “Mesleki İlköğretim” diploması verilir.
2. “Mesleki İlköğretim” diplomasına sahip olan öğrencilere üniversiteye girişte ilgili alanlar için özel bir katsayı verilir. Bu katsayı orta öğretimde aynı branşa devam etmesi halinde birikimsel bir özelliğe sahip olur. Farklı bir branşa girmesi halinde orta öğretimden itibaren başlar.
3. “Mesleki İlköğretim” diplomasına sahip olarak mezun olan öğrenciler, üniversite eğitiminin altında kalan ve dört kademededen oluşan 10 yıllık meslek eğitiminin ilk kademesini bitirmiş sayılırlar. Bundan sonra kısa sürede iş hayatına atılmak için iki yıl daha branşlarıyla ilgili meslek lisesine devam ederek “Mesleki orta okul diploması” alırlar. On altı yaşında mesleki orta okul diplomasına sahip olanlar; işyerlerinde ilk kademe işçi, acemi, ve çırak pozisyonlarında çalıştırılabilirler.
4. “Mesleki İlköğretim” diplomasına sahip olarak mezun olan öğrenciler, daha sonraki yıllarda her hangi bir yaş sınırlamasına tabi olmaksızın meslek liselerine üç yıllık ve meslek yüksek okullarına devam ederek diğer kademeleri tamamlayabilirler ve böylece sahip oldukları mesleki yetkinlik ve yeterlilik diplomalarını yükseltebilirler.
5. “Mesleki İlköğretim” diploması iki yıllık ek bir eğitimden sonra kısa sürede iş hayatına atılma imkanı sağlamalıdır.
6. “Mesleki İlköğretim” diplomasına sahip olan öğrenciler eğer isterlerse Fen lisesi ve Anadolu lisesi sınavlarına girebilmeli, kazandığı takdirde buralarda okuyabilmeli ve eğer isterse normal liselere devam edebilmelidir. “Mesleki İlköğretim” diploması değişik geçişlere kapalı olmamalıdır. Fakat öğrenci avantajını meslek kulvarında kalma olarak görmelidir.
7. “Mesleki İlköğretim”e devam etme üniversiteye giriş kapılarını kapatmamalı bu konuda yetenek ve beceriye bağlı olarak bütün kapıları açık tutmalıdır.

Orta öğrenim veya meslek liselerini tercih etme konusuyla ilgili önerilerin daha ilköğretim alanında düşünülmesi gerekmektedir. Genç yaştaki zihinsel, psikomotor ve el becerilerinin gelişmesi gençlerin, çocukların yaşam kariyerini kolaylaştıracak ve daha sağlıklı kararlar vereceklerdir. Yanlış karar verenler ise bu kararlarını düzeltme imkanına her zaman sahip olabileceklerdir.

Orta Öğretim Düzeyindeki Meslek Eğitimiyle Bütünleşme

Mesleki ilköğretim programlarının orta öğretim düzeyindeki meslek eğitim programlarıyla ve orta öğretim programlarının da meslek yüksek okullarının programlarıyla bütünleşmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılması gerekenleri aşağıdaki maddeler halinde öngörebiliriz:

1. Meslek liselerinin müfredatı halkımızın milli ve manevi değerleri dikkate alınarak yeniden oluşturulmalı ve halkımızın dini değerleri konusunda duyarlılığı göz önünde bulundurulmalıdır.
2. Orta öğretim düzeyindeki Meslek eğitimi bilimsel ölçütler çerçevesinde yeniden sınıflandırılmalı ve kategorize edilmelidir. "Mesleki ve teknik eğitim" teriminden vazgeçilerek sadece meslek eğitimi terimi kullanılmalı ve sınıflandırmalar bu terimin altında yapılmalıdır.
3. Bakanlığın idari organizasyonu da buna göre yeniden yapılandırılmalıdır.
4. Meslek eğitimi iki kademedен oluşan dört yıllık bir süreye oturtulmalıdır. Lisenin ilk iki yılını bitiren öğrencilere "Meslek Ortaokulu Diploması" verilmelidir. Böylece yoksul aile çocukları bir an önce iş hayatına atılmış olacaklardır. Bu kişilerin aynı zamanda bir meslek unvanları olmalıdır. Bu kişilere "..... meslek elemanı" resmi unvanı verilebilir. Bu kişilerin üniversite sınavlarına katılma hakkı olmamalıdır.
5. Lisenin ikinci kademesini bitiren öğrencilere "muhasebeci, teknisyen, imam-hatip, turizmci, grafiker" gibi unvanlar verilmeli ve bu öğrencilerin üniversite sınavlarına girme hakkı bulunmalıdır.

Orta öğretim düzeyinde meslek eğitimine başvuruları çoğaltmak ve güçlendirmek için bazı yasal düzenlemeler yapmak gerekli olabilir. Örneğin; değişik işlerde "Meslek Ortaokulu Diploması" veya "Meslek Lise Diploması"na sahip öğrencilerin istihdam edilmeleri halinde işveren paylarının 1-2 puan düşük tutulması, bu öğrencilerin mesleklerine ilişkin yetenek ve becerilerini "Mesleki Yeterlilik Belgeleriyle" kanıtlamaları halinde resmi devlet sınavlarıyla eleman alımlarında öncelik verilmesi, kendi işyerlerini açmaları halinde çeşitli harç ve vergilerden muaf tutulması, belirli sürelerle vergi istisnası getirilmesi gibi tedbir ve teşvikler getirilebilir. Meslek eğitiminin güçlendirilmesi; müfredat, laboratuvar, araç-gereç ve teknoloji kadar uygun ekonomik ortamın yaratılmasıyla ilgilidir. Eğer uygun ekonomik ortam yaratılırsa bundan sonra diğer koşullar gündeme gelecektir.

Meslek Yüksek Okullarıyla ve Üniversiteyle Bütünleşme

Meslek eğitiminde süreklilik esastır. Meslek eğitimine atılan bir öğrenci daha ileri düzeyde eğitim alma hakkına sahip olmalıdır. Bu eğitim ya meslek yüksek okulları aracılığıyla veya üniversite eğitimi aracılığıyla gerçekleştirilir. Bütünleşme konusuyla ilgili görüşlerimiz aşağıdaki gibidir:

1. Meslek lisesi çıkışlı öğrenciler diplomalarından ayrı olarak “Mesleki Yeterlilik Sınavına” girmelidirler. Bu sınav Mesleki Yeterlilikler Kurumunun akredite ettiği kurumlar tarafından yapılmalı ve bu sınavın sonucuna göre A, B, ve C sertifikalarından birine sahip olunmalıdır. Öğrenciler iş ararken diplomalarını değil bu sertifikaları kanıt olarak göstermelidirler.
2. Mesleki yeterlilik sertifikaları istihdamda zorunluluk haline getirilmelidir. Gönüllü sistemden zorunlu sisteme geçilmelidir.
3. Meslek lisesi çıkışlı öğrenciler hiçbir kısıtlama getirilmeksizin üniversite sınavına girebilmelidirler.
4. Meslek yüksek okullarından dört yıllık olanlar üniversite bünyesinde bırakılmalı 3 yıllık olanlar Milli Eğitim Bakanlığı altında yeniden örgütlenmelidir. Eğer varsa iki yıllık meslek yüksek okullarının tamamı üç yıla çıkarılmalıdır. Böylece öğrenci üç yıl ilk öğretimde, 4 yıl orta öğretimde ve 3 yılda yüksek öğretimde olmak üzere 10 yıl meslek eğitimi görmüş olacaktır.
5. Meslek yüksek okullarındaki eğitimin kalitesini yükseltmek için sınavsız geçiş kaldırılmalı ve ÖSS'ye benzer şekilde fakat hem niteliği, hem içeriği hem yapıma ve tekrarlama sıklığı farklı olan bir sınav sistemi getirilmelidir.
6. Meslek yüksek okullarının verim ve performansları dikkatlice analiz edilmeli güçleri birleştirilerek, daha az sayıda, fakat daha güçlü okullar oluşturulmalıdır.
7. Meslek yüksek okullarının pratik, uygulama ve iş hayatıyla olan birlikteliği güçlendirilmeli ve birlikte çalışması sağlanmalıdır.

Meslek yüksek okullarının önemli bir bölümünün acilen YÖK bünyesinden alınması gerekmektedir. Çünkü bu yapı içinde meslek eğitiminde süreklilik ve kalıcılık sağlanamamaktadır. YÖK'ün kamuoyuna hesap verme sorumluluğunun bulunmaması meslek eğitimi ile yakınlıkları sürekli artırmakta ve beklenen iyileşmeler sağlanamamaktadır. Akademik kariyer

ve yükselme konularıyla ilgili olarak da tıp alanında olduğu gibi milli eğitim bakanlığı alanında yükseltme ve akademik unvan alma sistemleri oluşturmak gerekmektedir.

Sonuç

İlköğretimi yeniden yapılandırmadan, ortaöğretim kurumlarından ve meslek yüksek okullarından beklediğimiz faydaları hiçbir zaman tam olarak elde edemeyeceğiz. İlköğretim okulları *tek kademeli* ve *iki kademeli* olmak üzere iki ayrı grupta yeniden ele alınmak zorundadır.

ABD, İngiltere ve Almanya okulları bu konuda iyi birer örnektir. Almanya'da çocuklar dördüncü ve beşinci sınıflarda öğretmenlerinin ve ailelerinin birlikte yapacakları değerlendirme sonucunda meslek ağırlıklı veya meslek ağırlıksız okula devamı konusunda bir karara varırlar. Bu karar, okul ve aileyi birlikte ilgilendirmektedir. Okulun tek başına belli bir dayatmada bulunması doğru olmaz.

Meslek liseleri de aynı şekilde iki kademe halinde düzenlenmeli ve öğrenciler istedikleri takdirde ikinci sınıfta meslek orta okulu diploması alabilmelidirler.

Meslek yüksek okullarının üç yıllık olanları Milli Eğitim Bakanlığına devredilmeli veya bağımsız bir yapı halinde ilk ve orta öğretimle bütünleşecek şekilde yeniden yapılanmalıdır.

Programların içeriği, donanım, öğretmen kalitesi, yeterli kaynak sağlama olmazsa olmazdır. Fakat bütün bunların hepsi bir model üzerinde gelişir. Ülkemizdeki modelin meslek eğitimindeki temeli zayıftır, kesintili veya parçalıdır, bütünleşmiş bir görünüm sergilemez. Meslek eğitimini destekleyecek ekonomik çevre, olanaklar, yaptırımlar, avantajlar, kazançlar yetersizdir. Meslek liselerine devam eden öğrencilerin oranının %60'lara yaklaşması da bizi aldatmamalı ve yanıltmamalıdır. Bu oranın korunması ve daha da yükselmesi bu alanın çeşitli teşvik ve desteklerle güçlendirilmesine bağlıdır. Bu açıdan hükümete, iş adamlarına, iş derneklerine, odalara, meslek örgütlerine, üniversitelere, sendikalara önemli görevler düşmektedir. Çünkü bu "mesleki eğitim **önem alanını**" hep birlikte oluşturabiliriz.